

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Saga. Nytaarsgave for 1812

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Saga. Nytaarsgave for 1812", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1811_171-com-shoot-idm89.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Nytårgave var i 1800-tallet en almindelig genrebetegnelse og titel på bøger, der udkom omkring nytår og rummede en række mindre tekster. Man gav i borgerskabet hinanden små kulturelle gaver til nytår og først lidt senere egentlige julegaver. Disse bøger kunne enten være skrevet af én forfatter alene eller være et udvalg af tekster af forskellige forfattere. De udkom altid sidst på året og bar det kommende årstal i titel eller undertitel.

personlig hjælpepræst aflønnet af sognepræsten selv.

lyde eller spille godt.

Der sigtes dels til bogen, dels til asynjen Saga. Ifølge Grundtvig skal Saga ses som en historiens gudinde, en slags muse, der kan åbne folkets og særligt digterens øjne for betydningen af den nordiske oldtids historie. Grundtvig spiller her og i fortalen på denne dobbelte betydning: Saga som selve bogen og som asynjen.

mannequindukke; modedyr, dvs. person, der går op i den nyeste mode.

sprog; udtryksmåde.

synger.

Natfugl eller nattefugl kan både bruges om fugle, som er natdyr, og om sommerfugle. Betegnelsen kan også bruges (spøgende) om personer, som færdes ude om natten, og endelig kan der være en hentydning til betegnelsen natfrøken, der er et udtryk for en finere prostitueret.

sværmer, dvs. en drømmer eller fantast, særligt i religiøst henseende. Der er her et ordspil på den zoologiske betegnelse for sommerfugle og natsværmere.

halmflettet bikube; kan også bruges billedligt om hjemmet.

stræber, higer; styrer din vej.

med sikkerhed.

gå.

også.

gaven.

allerede.

på sin rette plads, gjort klar.

gave.

forlovelsesgaven.

valgt.

buketten.

vinterblomster.

må forære eller beskære (optativ). Her er et ordspil på den dobbelte betydning: forære og klippe.

blomst.

buketten.

formentlig blot sal, hvor man er blandt venner.

slangetunge, dvs. en person med et skarpt og bidende sprog.

Betegnelsen kunne i sjællandsk dialekt bruges om en fremmed landsdel eller egn inden for rigets grænser.

skik, sædvane.

en herregårdsbolig; det fornemste rum i en borg eller et slot.

jeg havde glemt hende.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

endvidere, yderligere.

ordspil, som hentyder til Gunløgs rival Ravn Ønundssøn.

gave.

således.

bo.

gled ned.

ligklæde.

henrundet, gået.

da.

endnu.

skuede; betragtede.

vidunderlige.

sendte.

brudegave; bryllupsgave.

endnu.

da.

hvordan.

klenodie.

selvom.

ganske vist.

vel, nok.

også.

pletter; ufuldkommenheder.

åbnet.

fællesskab.

sandt nok, ganske vist.

misbruge.

således.

bøje mit ansigt til jorden.

lovprisning.

en sådan egenskab ved min digtning og ved mig selv.

tilpas.

dvs. tækkes, behage.

her evt. også: krænke.

selvom.

forskelligt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

udseende; det, man ser ud til at være og ville.

adfærd; det, man rent faktisk udretter.

således.

forskellige.

sømmer sig for.

her: tilhængere af en spiritualistisk bevægelse i reformationstiden, der mente at bruddet med den katolske kirke ikke var gennemgribende nok. Luther brugte betegnelsen om personer fra denne radikale fløj af reformationen, som påberåbte sig en indre inspiration gennem Helligånden i stedet for eller ved siden af Bibelens ord.

skik, sædvane.

ligesom; eftersom.

rigdom, overflod.

sammenligner.

gerninger.

de fornemste rum i en borg eller et slot; evt. som synonym for hele borgen eller slottet.

forbillede.

beskaffenhed; omstændigheder.

for at.

synge; tale.

forskelligt.

bortset fra.

således.

åbner.

bestemt.

værd.

også.

fantast i religiøs henseende. Luther brugte betegnelsen om tilhængere af en spiritualistisk bevægelse, der mente at bruddet med den katolske kirke ikke var gennemgribende nok. Personer fra denne radikale fløj af reformationen påberåbte sig en indre inspiration gennem Helligånden i stedet for eller ved siden af Bibelens ord.

(vejr med) søndenvind.

bestemt.

ordsprog over Matt 16,2-3; se Mau nr. 9, Grundtvig 1845, nr. 1.857. Ordsproget betyder, at når himlen om aftenen er rød, bliver vejret godt om morgen, men hvis himlen er rød om morgenen, bliver det en våd (blød) aften.

hyklere; hyppigt brugt i Matthæusevangeliet, blot ikke i forbindelse med det følgende citat.

bor.

forunderligst.

skønt.

skik, sædvane.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ganske vist.

vælger.

sin inderste trang.

således.

også.

allerede.

således.

den forskellighed bag ligheden, dvs. om man bag den elskede genstand elsker noget højere eller kun sig selv.

bemærke.

længsler, attrå.

her også: forunderlige.

på forunderlig vis.

bøje sit ansigt til jorden.

herlighed.

endvidere, dernæst.

således.

tænke på; gøre sig tanker om.

skønt.

også.

gerning.

således.

på den tid.

boede.

datter.

havde (egl. ejede) til kone; var gift med.

datter.

udmærkede; lovende.

datter.

udmærkede; lovende.

forrest.

herredshøvding; lokal leder.

stridigheder.

kaldes.

forunderlige.

også hvorledes.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

selvom.

kriger- eller heltejord.

blomst.

behændig; dreven.

styrke.

selvom.

køn at se på.

datter.

dvs. mundingen, udløbet af åen Gufå (egl. Guveå) på Island.

endnu.

da.

nordmændene (gl. islandsk betegnelse).

dvs. væggene på hans tingbod, et skur brugt til midlertidigt ophold under afholdelse af ting.

reparerede.

nordmanden (gl. islandsk betegnelse).

da.

vendte og drejede sig forpint.

da.

nordmanden (gl. islandsk betegnelse).

stuedøren, dvs. indgangen til huset.

smuk.

også.

at se på.

syd.

indynde sig hos.

også.

fra vest.

vej.

uinteressant, ikke bemærkelsesværdig.

bestemt.

således.

datter.

således.

det må komme til at gå.

tyde.

nordmanden (gl. islandsk betegnelse).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

belavede, klargjorde.

skik, sædvane.

fik mange børn. Udtrykket 'slås til' sigter til noget (ofte beklageligt), som rammer en.

datter.

da.

forløber, går.

hændelse.

for at.

svoger.

en betegnelse for Skalle-Grim Kvæld-Ulfssøns slægt og beboerne på gården Borg. Myre-mænd eller Myrefolk knytter an til gårdens beliggenhed i Myre-syssel på den vestlige del af Island.

datter.

narrestregs; intriges.

da.

således.

sådan, så meget.

gøre sig klar.

turde.

blev også opfostret.

omhu.

således.

med en grim næse.

slangetunge.

da.

skik, sædvane.

forrådshus bygget på stolper (egl. norsk betegnelse).

åbnet.

proviant.

imod.

her: fornøjelse, glæde.

også.

gerning.

udsagn.

datter.

til stede.

skik.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

selvom.

forunderlige.

da.

udvalgte, udnævnte.

ordsprog; Mau nr. 3.411, Grundtvig 1845, nr. 1.035.

lytte (opmærksomt).

blev primsignet.

da.

voldelig adfærd.

også.

da.

her: svigerfar.

erfare.

må kaldes den bedste.

skik.

fødsel.

endvidere.

hu.

da.

navnet på Olav 1. Tryggvasons langskib.

formentlig Grundtvigs fordanskning af Løgberg, Lovbjerget på Altinget.

distrikt, landområde; Island var inddelt i fire fjerdinge.

muligvis Grundtvigs fordanskning af det islandske Reykjalaug, som betyder 'røg-bad' og er en varm kilde i Borgefjord-området. If. *Kristni Saga* blev folk fra det vestlige Island døbt her, da kristendommen blev indført på øen (jf. Den Arnamagnæanske Kommissions udgave 1773, kap. 11, s. 100). Grundtvigs endelse -bek er formentlig en gammel stavemåde af ordet bækk.

endnu.

da.

denne gang.

dvs. hælvtten, halvdelen.

dvs. mundingen, udløbet af åen Gufå (egl. Guveå) på Island.

datter.

da.

er (2. person singularis).

ubeslutsom, vaklende.

datter.

sammenligning af mænd.

datter.

går.

forrest.

ligemand.

sammenligne med.

styrke.

da.

datter.

velkendt; navnkundig.

endnu.

da.

forhindrede.

for at.

komme til at ligne; danne sig efter.

skik, sædvane.

herskede over.

sammen med tolv andre.

således.

pus.

da.

tag godt imod ham.

går.

gå.

satte ham på prøve.

da.

læg (imperativ pluralis).

én som gør niddingsdåd mod kongen.

gør (imperativ pluralis).

skal han sætte (optativ).

herskede over.

kong.

da.

det franske sprog.

oplyste om.

gjort; digtet.

lyttede (opmærksomt).

kongen.

således.

velbehageligt.

således.

adlydes.

kongen.

digterløn.

udnævnte.

også.

forrest.

at se på.

bestemt.

styrke.

sagesløs.

forfølge os.

kæmpe tvekamp.

da.

skændte han; blev han opbragt.

lytte (opmærksomt) til; høre.

således.

banesår, dødeligt sår.

de fornemste rum i borgen; her synonym for hele borgen.

konge.

i bunden poetisk form, dvs. på vers.

således.

(middelalderlig) møntenhed beregnet ud fra en bestemt vægt af guld eller sølv.

(til) næste år.

bedrifters.

dvs. han havde.

overtaget.

ro, opmærksomhed.

hidtil.

lytte (opmærksomt).

lovprisende (helte)digt med omkvæd.

syng (imperativ pluralis).

den sejrssikre, triumferende konges; kan læses som en oversættelse af kong Sigtrygs navn.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

lovprisning.

sikkert.

fyrste, høvding.

lovprisende (helte)digt med omkvæd. Verslinjen betyder: sådan skal et heltedigt lyde.

kongen.

digterløn.

udsmykket.

gaven.

herskede over.

(oldnordisk) digtform uden omkvæd.

(oldnordisk) digtform uden omkvæd.

blive, bo.

modtog.

dvs. svenskerne, beboerne i Vestgøtaland.

forrest.

krigerne; de, der kæmper.

den højloftede, prægtige sal.

bredden af havet.

lytter (opmærksomt).

bevis på venskab.

erfarede.

herskede over.

opførsel, optræden.

da.

lad ham gå.

gjort; digtet.

lytte (opmærksomt).

gå (imperativ pluralis).

således.

da.

sømmer det sig.

således.

på nær, undtagen.

således.

også.

lovprisende (helte)digt med omkvæd.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

da.

fremsagde.

(oldnordisk) digtform uden omkvæd.

lovprisende (helte)digt med omkvæd.

da.

truer.

datter.

udløbet.

også.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

i talrig flok.

dvs. tingboder, skure brugt til midlertidigt ophold under afholdelse af ting.

gået.

endnu.

da.

også om den nat midt i oktober, fra hvilken vinteren regnes at begynde, dvs. vintersolhverv.

usagt; (som) om intet var aftalt eller hændt.

modtog.

fare herfra, rejse væk.

bestemme.

uopsætteligt.

herfra.

modtaget.

fik (præteritum pluralis af fange, en sideform til få).

ligemand.

nægte.

lovpriste.

meget dristige; om en person med et stort vovemod.

blomster.

slangen.

således.

brætspil (af guld).

turen.

strid.

her formentlig sammen med ti andre, således at gruppen inkl. Halfred og Gunløg tæller tolv mand.

således.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

selvom.

således.

udsagn, vidnesbyrd.

ordsprog; Mau nr. 4.642, Grundtvig 1845, nr. 841.

således.

vendte og drejede sig forpint.

slangebids.

blomsten (dvs. Helga).

med sikkerhed.

erfarede.

også.

affærer; stridigheder.

gjorde sig klar.

klædningsstykke.

styrke.

gjorde sig klar.

slangetunge.

yderligere, dernæst.

gave.

klædningsstykke.

pludselig, hovedkulds.

som om kun.

kriger; du, som kæmper.

således.

støde sammen; komme op at slås.

ligemand.

højloftede, prægtige sale.

slangen, dvs. Gunløg.

uden nyheder eller begivenheder.

endnu.

ro, opmærksomhed.

udfordrer.

forlangt; tilbudt.

på den tid.

da.

gået.

gjorde de sig klar.

går.

(retten til) det første hug, slag.

udfordret.

styrke.

sværdfæstet.

eftersom, fordi.

endnu.

styrke.

denne gang.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

dvs. tingboder, skure brugt til midlertidigt ophold under afholdelse af ting.

afskaffes.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

veninde; Grundtvigs fordanskning af det norrøne ord for veninde, vinkona.

født.

fjer.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

da.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

tilfreds(stillet).

udkæmper tvekamp.

hvor.

tapper; mandig.

betingelse.

vælge.

åbent.

tilbudt.

krigernes; dem, som kæmper.

udrustede, klargjorde.

fortrinlige, ypperlige.

da.

klargjorde.

herskede endnu over.

Det kan ikke siges med sikkerhed, hvilken af Skotlands mange fjorde her sigtes til. Betegnelsen bruges på

Grundtvigs tid om en af fjordene mellem Skotland og de nordlige Hebrider.

kriger.

modtaget.

blive, bo.

allerede.

erfaret, hørt.

udkæmpe tvekamp.

bestemme.

da.

striden.

sammen med seks andre.

således.

også.

krigerne.

I originalen hedder sletten Gleipnisvellir, jf. Gleipnesvollen i *Islændingesagaerne* 2014, bind 1, s. 321. Grundtvigs form Grimisval har ikke kunnet identificeres.

stald- eller våbenbrødre, krigskammerater (gammeldansk stavemåde).

bestemme (om).

gik de løs på hinanden.

bekræfter.

gjorde; digtede.

stald- eller våbenbrødre, krigskammerater (gammeldansk stavemåde).

dvs. kong Adalrads gave.

træstamme.

fej og foragtelig gerning.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

gravede.

erfarede i.

død; dødelige tilstand.

dog; endnu.

strid.

datter.

skønt.

dygtig; virksom.

gave.

dvs. pintes.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

foran.

da.

foran.

modtaget.

En strandbakke er en (høj) strandbred.

Betegnelsen skal her forstås i en overordnet betydning, dvs. digte om gamle (og glemte) begivenheder og personer.

(helt) stille.

også.

herregård, her: Egeløkke.

bevægelige; som bevæger sig.

blomster.

blomsternes.

blomsternes.

blomster.

bor.

åndrighed; kløgt.

lo ad; gjorde nar ad.

At røre tungen betyder at synge eller tale; her prædike.

dvs. om efter.

synger.

således.

hvis.

bandt (præteritum pluralis).

sættes, bringes.

dvs. koglende, forheksende.

omslutte; befæste.

her: synge.

synge (ud); forkynde.

sagnheltenes.

lovprisning.

gået.

her i den bogstavelige betydning: øst for Egeløkke. Grundtvig sigter til barndomshjemmet i Udby.

Maribo Kirke (domkirke siden 1924) var viet til jomfru Maria og desuden til Sankt Birgitta.

bor.

den legemlige (forgængelige) del af menneskets væsen.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

forgængelige legeme.

kunsthærdig hånd eller håndelag.

bo.

stræber eller higer mod.

betegnelse for det forgængelige legeme, som betoner dets skæbne efter begravelsen: at blive ædt af orme.

går.

fjer.

synge.

vakle; være ved at styrte sammen.

vakle; være ved at styrte sammen.

endnu.

tåbelig.

den dag eller tid, hvor Gud skal komme og dømme menneskene, og hvor Guds rige skal åbenbare sig; d.s.s. Herrens dag og dermed også en hentydning til en fast betegnelse i Biblen, se fx Es 13,6. Her: reformationen.

dvs. præsterne.

gitter; rækværk.

forsynet med indhugget inskription.

på gammeldags vis.

boede.

før.

også gemt dem så godt.

således.

stodder, ussel tigger.

da.

også.

krigere.

kriger.

endnu, stadig.

fik (præteritum pluralis af fange, en sideform til få).

tankerne.

dvs. afbøjede, styrede bort.

højloftede, prægtige sal; sal ovenover en høj kælder eller stueetage.

Her sigtes formentlig til de håndværkere, der i flere etaper nedrev dele af det store slotskompleks, så der i Grundtvigs ungdom kun var Gåsetårnet igen. Betegnelsen skildrer nedrivernes mangel på historisk sans. I nordiske myter og folkesagn bor dværge under jorden og er håndværkere, der sælger deres varer (fx smykker og våben) i dyre domme til aser og vaner. De mangler horisont og åndsliv og interesserer sig ikke for historiske perspektiver, men meget for indtægter.

stor trækølle.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ødelægge.

krigere, helte.

rustning.

de højloftede, prægtige sale; sale ovenover en høj kælder eller stueetage.

konge.

dvs. tygges.

(svundne) tidsalder.

historien.

stemme og taleevne; sprog.

historiens.

også.

opfede, fylde med mad.

her formentlig med den dobbelte betydning: historien og asynjen Saga, som i Grundtvigs udlægning er en slags muse, der kan åbne digterens øjne for betydningen af den nordiske oldtids historie.

opfedede.

blomstrende.

skibsdæk (gl. pluralisform).

kurs.

de vejrbidte, hårdføre sømænd; søulkene.

vejrbidte, hårdføre sømænd; søulke.

bukser.

kom (imperativ pluralis).

dvs. I (vokativ pluralis).

også.

spillede skak.

spillede.

i stedet for at klippe (eller beskære) negle, skar sig i fingrene.

dæmpe; standsede.

Kong Ellas sendebud er ikke navngivet i sagaen om Ragnar Lodbrog og hans sønner eller hos Saxo. Det kan i stedet være en reference til den engelske diplomat Francis Jackson, som blev sendt til Danmark for at forhandle om en overgivelse af den danske flåde umiddelbart inden bombardementet af København i 1807. Grundtvig hentyder til den engelske flådes tilstedeværelse i digtets to første strofer og kobler således angrebet sammen med Lodbrogs kampe mod englænderne. Sendebuddet kan med andre ord være en Jackson fra den hedengangne old.

ventede, tøvede.

kongen.

Der sigtes til den voldsomme henrettelsesmetode kaldet blodørnen, hvormed offeret blev skåret op i ryggen, fik sine ribben revet løs og krænget bagud, så de strittede som et par vinger, og til slut fik spændt lungerne ud over ribbenene.

giv agt på; lyt til.

Der sigtes til den voldsomme henrettelsesmetode kaldet blodørnen, hvormed offeret blev skåret op i ryggen, fik sine ribben revet løs og krænget bagud, så de strittede som et par vinger, og til slut fik spændt lungerne ud over ribbenene.

gispet efter vejret.

fordi.

glemmer.

Der sigtes til den udbrændte Vor Frue Kirke.

hævn eller gengæld.

Der sigtes til den udbrændte Vor Frue Kirke.

ødelagdes.

således må også.

nabo.

Her sigtes til Sankt Nikolaj Kirke, hvis tårn i branden 1795 havde mistet sit spir, og som fra 1805 ikke længere fungerede som kirke.

det er sikkert og vist.

også.

døje, udholde.

også.

udvirke, skabe.

dvs. i Universitetsbiblioteket, som den gang befandt sig på etagen over skibet i Trinitatis Kirke.

sunget til ende.

gerning.

endnu.

modgang, bekymring.

hæderlige kvinde eller hustru.

i tankerne, af sindelag.

også.

således.

stræbe, hige.

elever.

også.

tidsalder.

historien.

også må.

sygdom; her også om en fordærvet sindstilstand.

således.

sygdom; her også om en fordærvet sindstilstand.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

tåbeligt.

krigernes, heltenes.

lovprisning.

bo; have sin plads.

fredselskende.

standset.

synger.

bo; have sin plads.

vel, ganske vist.

endnu.

den kommende tid, de kommende år.

indhenter; bringer.

også.

svenskernes; beboerne i Vestgøtaland.

sprog; digtning.

kriger, helt.

bemærk; lyt til (imperativ pluralis).

føl (imperativ pluralis).

lovpris (imperativ pluralis).

fortolk, udlæg (imperativ pluralis).

lykke, fremgang (dvs. ikke tilfældig, men fortjent).

afskeden.

det at tage del i; fællesskab.

fællesskab; forbindelse.

eller.

bor.

således.

skønt.

bo.

således.

år i hinandens samvær; om tiden på Valkendorfs Kollegium 1808-1810.

således.

også.

hvornår.

gå ind.

gå.

svigte.

dvs. monne gange, må gå; går.

således.

således.

lovprise.

lovsang.

lovprisning.

også.

tåbeligt.

bedragerisk.

lovprisning.

kaldes.

således.

også.

andet end.

således.

også.

kongescepter.

efterhånden som; samtidig med at.

også.

herliggjort; lysende.

dvs. monne, må; vil.

tåbelig visdom; dumhed.

et tag lagt på nogle lodrette stolper med vægge af tilfældigt foreliggende materialer; lille lysthus.

melde, meddele.

Der sigtes muligvis til kollegiebygningens dårlige stand i 1811. Bygningen, som var fra 1500-tallet, havde lidt store skader ved de to københavnske brande i 1728 og 1795 og havde problemer med fugt og manglende dagslys. Ved genopbygningen efter branden i 1795 blev en tavle sat op over gadedøren hvorpå bl.a. stod: "to Gange opreist af sin Aske". Bygningen blev revet ned i 1865, jf. H. Jørgen Helms: *Valkendorfs Kollegiums Historie. Fra dets Oprettelse 1588 og indtil 1865* 1917, s. 199-202.

inden for.

vidtstrakte.

henrundet; blevet fortid.

dage i hinandens samvær; den tid hvor Grundtvig og F.C. Sibbern delte værelse på Valkendorfs Kollegium i slutningen af 1808.

uklogt, tåbeligt.

det glimtende flammesværd, som keruberne bevogter Edens Have med, jf. 1 Mos 3,24.

således.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

viste sig (som blændværk).

livagtigt, bedragerisk.

sådan.

Betegnelsen sigter til de historiske kilder til Nordens fortid. Asynjen Saga er i Grundtvigs udlægning en slags muse, der kan åbne digterens øjne for betydningen af den nordiske oldtids historie.

magtfuld.

også.

forskellig.

længtes eller ilede ud.

længtes; ilede.

her i betydningen: barndomshjemmets.

også.

allerede.

endnu.

ruste, forberede; spænde bæltet om livet.

tåbeligt.

bestemt.

med fuld sikkerhed.

agerren, dvs. grøft eller upløjet jordstykke mellem to marker. Det er uvist, hvordan billedet 'klippens agerren' skal forstås.

styrelse; egl. sele, hvormed den voksne styrer og hjælper et barn.

sagte, langsomt; i små faser.

vikle (sig) ud af; befri (sig) fra.

udstyret.

her: embedsbrødrene, dvs. de indviede præster.

da.

her: embedsbrødrene, dvs. de indviede præster.

udtrykt, forkyndt.

længtes, ilede.

da.

endnu.

dvs. monne, må

bo.

bedrift, gerning.

fodre.

udgave af Det Nye Testamente.

åbnede.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

dvs. styrke.

stå (imperativ pluralis).

lad (imperativ pluralis).

udret (imperativ pluralis).

unyttig, værdiløs.

skrøbeligste.

hvælvede.

unyttig, værdiløs.

svigte.

uklogt, tåbeligt.

også.

åbne.

her også: kriger.

ler og gør nar ad; foragter.

det lave udsigtspunkt, hvorfra tidens åndelige undermålere beskuer verden; evt. en allusion til Grinebakken i Udby, hvor der ifølge folketroen boede dværge eller trolde, indtil kirken blev anlagt nærvæd. Under opvæksten i Udby havde barnepigen Malene fortalt Grundtvig, at trolde stadig boede i bakken og var blevet set i hendes levetid; se Svend Grundtvig: *Danske Folkesagn 1839-83*, udg. Hans Ellekilde, 1944-1948, bind 1, s. 118 f.

endnu.

sigter til Jacob Baden og hans oversættelse og omarbejdelse af den meget anvendte skolebog H.J. Woltemat: *Anviisning til hele Statshistorien* (1773).

sigter til Abraham Kall og hans meget anvendte skolebog *Den almindelige Verdens Historie* (1776).

kongerække.

(krigs)togt.

indbyggerne af den fønikiske by Tyros.

(krigs)togt.

små, ubetydelige bøger.

sjældne.

får også rigeligt, eller for meget af det gode.

allerede.

P.F. Suhms *Historien af Danmark, Norge og Holsten udi tvende Udtog til den studerende Ungdoms Bedste* (1776). Strofe fem er en poetisk omskrivning af dennes afsluttende ord, s. 179 f.

tidsalder.

vogt (imperativ pluralis).

elsk (imperativ pluralis).

havet mellem Danmark og Norge.

forskellig.

ær (imperativ pluralis).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

frygt (imperativ pluralis).

sigter til Jørgen Kierulf og hans reviderede udgave fra 1802 af Suhms *Historien af Danmark, Norge og Holsten* (1776). Kierulf ændrede titlen til *Udtog af Danmarks, Norges og Holstens Historie* og udelod Suhms afsluttende opfordring til de unge læsere.

uden at være blevet advaret.

også.

dvs. folianter; bøger i stort format (folio).

sigter til Jonas Ramus og hans *Guds Riige blant Verdens Riger* (1706).

sigter til C.C. Lyschander og hans *Danske Kongers Slectebog* (1622). Nedenfor i linje 21-22 citeres fra s. 263, jf. *C.C. Lyschander's Digtning 1579-1623*, udg. Flemming Lundgreen-Nielsen og Erik Petersen, 1989, bind 1, s. 391.

helt, kriger.

på grund af.

endnu.

Her er formentlig tale om kejser Justinus 2.s kone, Sophia.

næsten.

frankmændenes egen betegnelse for folket under revolutionstiden.

tankerne; sindet.

(egl. visigoterne) den del af den germanske stamme goterne, som i folkevandringstiden kom til at bo i Gallien og Spanien. Grundtvig delte den almindelige, men fejlagtige antagelse, at visigoterne skulle være udvandret fra Skandinavien.

værdifuldt.

sigter til Ove Høegh-Guldberg og hans *Verdens Historie*, I-III (1768-1772).

sigter til Ludvig Holberg og hans *Almindelige Kirke-Historie* (1738).

vidunderligt, forunderligt.

kikkert eller briller.

le eller gøre nar ad.

undervang.

billede på Martin Luther. Grundtvig sigter her til myten om Jan Hus' sidste ord, inden han blev brændt på bålet for kætteri i 1415. Ifølge denne forudså han Luthers komme 100 år senere. I Holbergs *Almindelige Kirke-Historie*, som Grundtvig fortæller om på dette sted, står om myten: "Nogle skrive, at han ved den Leylighed har spaaet om den paafølgende Lutheri store Reformation, og det med disse Ord: I steege i Dag en Gaas, men hundrede Aar herefter skal komme en Svane, hvilken I ikke skulle kunne dræbe." (1738, s. 893; her efter *Ludvig Holbergs Skrifter*, 2015). En gås hedder på tjekkisk husa.

enkelt; enkeltstående.

endda, så.

vældig; stor.

ordsprog, jf. Mau nr. 11.194; se også Grundtvig 1845, nr. 1.631.

holdt stand.

ordsprog, Mau nr. 11.129, Grundtvig 1845, nr. 839.

også.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

blomster.

endda.

ordspil, som sigter til det norske navn (kildeurt) for planten stor vandarve (lat. *montia fontana*), der vokser ved bække eller kilder. Hvor historien hos Huitfeldt er tør som halm, er den hos Holberg så morsom, at man ler som en, der bliver kildet.

endnu.

sigter til den uddøde adelsslægt Skrams våbenanetavle, som hang i Thyregod Kirke under Grundtvigs ophold på præstegården 1792-1798.

sådan som.

også.

endnu.

asynjen Saga, som i Grundtvigs udlægning er en slags muse, der kan åbne digterens øjne for betydningen af den nordiske oldtids historie.

tjenestepiger.

bemærkede; hørte og huskede.

praleri.

bogstaver.

således.

også.

beskrive.

måtte du få (optativ).

(tilpas) sulten.

således.

udlægge; evt. herliggøre, ære.

således.

udlagt.

bekendtgjort den hemmelighed.

endnu.

sigter til Bernhard Mølman og hans *Almindelige Historie 1* (1760).

allerede.

vænnet.

vidtstrakte.

foran.

her sigtes til den middelalderlige figur Jon Præst også kaldet præstekongen Johannes og dennes brev til den byzantinske kejser. Brevet, som menes at være et falsum, kendes i håndskrifter fra før år 1200. Grundtvig sigter her optrykket "Historie om Jon Prest, trykt i Kjøbenhavn 1510" i *Danske Magazin* III, s. 171-176 (1747), jf. *Jon Præst. Presbyter Johannes' brev til Emanuell Komnenos*, udg. Allan Karker (1978), s. 10.

også.

Det er uvist hvem Grundtvig sigter til. Det kan være en uidentificeret Ole, hvis gravskrift er gengivet i Pontoppidans *Marmora Danica*, II (1741), s. 119.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

det jyske bistades.

stedsøn.

anførere; andet ord for bidronninger i ældre biavlerterminologi.

første linje af Morten Børups latinske vise om syv danske byer. De to første linjer, "Clericali et regali turba gaude Hafnia", lyder i H.F. Rørdams oversættelse: "Pris dig være, Kjøbenhavn! / Kongeby med Klerker snilde", jf. H.F. Rørdam: "Dr. Morten Børups Vers om de danske Stiftsstæder" i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 5. række, bind 3, København 1905-1907, s. 1-13; s. 7.

de to første linjer af Morten Børups latinske majvise: "Når den glade forårstid / først får overtaget" (oversat af Peter Zeeberg i *Erasmus Lætus' skrift om Christian IVs fødsel og døb (1577)*, udg. Karen Skovgaard-Petersen og Peter Zeeberg, 1992, s. 267).

magister, hvilket var den øverste grad på Det Filosofiske Fakultet i 1600-tallet.

Med henvisningen til *Marmora Danica* nedenfor sigtes her til Erik Pontoppidan. Slægten har taget navn efter Broby på Fyn, som i latiniseret form blev til Pontoppidan.

også.

mindsten; dog også en reference til Erik Pontoppidans *Marmora Danica* I-II (1739-1741).

endnu, stadig.

emblem; insignier.

efter forholdene, omstændighederne.

skylder.

Her sigtes til tre adelsslægter.

Her sigtes til to adelsslægter.

forsyne (med); gøre bekendt (med).

hovedpersonen i en 1500-tals tysk folkeroman; den tidligst kendte udgave på dansk er fra 1575, jf. *Danske Folkeboøger*, bind 10, udg. R. Paulli, 1927, s. XVIII og 275.

en skurkefigur fra forskellige eventyr og sagn. Betegnelsen bruges ofte om en rødhåret og særligt forræderisk figur og kendes bl.a. fra folkebogen *Lykkens Tumleklode*, 1710.

antal eller mængde af krigere.

da også

pinefuld.

også.

således.

dog.

fællesskab; forening.

frafald.

dvs. hor, ægteskabsbrud.

denne gang.

da.

bo.

allerede.

også.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

undertrykke, hæmme.

går.

fremtiden; dagen i morgen.

allerede.

er (præsens 2. person singularis).

endnu.

glem (imperativ pluralis).

dvs. monne, må.

lad (imperativ pluralis).

kom (imperativ pluralis).

hjertelige, kærlige.

kom (imperativ pluralis).

bed (imperativ pluralis).

ophøjet til det hinsidige.

synge.

dvs. monne, må.

syng.

også.

allerede.

bølge.

træstubbe.

synge.

lytter (opmærksomt).

går.

herlige, skønne.

de steder på træet, hvor stammen dele sig.

(helt) stille.

således.

således.

også.

tidsalder, her: nutid.

tidsalder, her: nutid.

dvs. hal, sal; slot.

falbyder du; udbyder du til salg.

kan (eller vil) ramme dig.

således.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

genkomst.

aftegne eller gennemløbe banen; deltage i en kredsende bevægelse.

dvs. tæt.

dvs. monne, må.

synger.

jordiske ting og rigdom.

således.

synger.

bystævne; det sted, hvor bystævnerne blev holdt.

det horn, som kaldte hovbønderne til deres pligtarbejde over for herremanden.

jeres.

jysk stavemåde af høle, en le til at slå græs med.

hvæsse.

på hoveri, dvs. pligtarbejde over for herremanden.

går.

synligt.

går.

jysk stavemåde af høle, en le til at slå græs med.

eng.

dvs. monne, må.

også

således.

træpind belagt med fx tjære og sand, brugt til at slibe redskaber.

da.

dvs. monne, må.

blomster.

afgjort, bestemt.

jysk stavemåde af høle, en le til at slå græs med.

her formentlig: fogeden.

rask; tappert.

alt hvad han tænker på.

standser.

buddreng; tiggerdreng.

således.

syngende.

dvs. styrkes.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

synge.

her: spot, spydige bemærkninger.

hvad der bliver ham indgivet.

da.

lyste kraftigt op.

således.

endnu.

lyse kraftigt op.

da.

bikube, bistade.

glas.

dvs. monne, må.

bor.

Udtrykket de hvide bier betyder faldende snefnug.

betydningssvagt ord med folkevisepræg; nærmest: dét.

blomster.

(helt) stille.

bliver forår.

blomstrende.

ladning, last.

betydningssvagt ord med folkevisepræg; nærmest: jo.

således.

dvs. kigger.

eller.

dvs. cellerne.

det største, fornemste rum i bistadet.

udgik; blev født.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

bor.

også.

betydningssvagt ord med folkevisepræg; nærmest: jo eller dét.

bikuben, bistadet.

d.s.s. sværmning, dvs. når omtrent halvdelen af bierne forlader bistadet for at finde et nyt bo.

bor.

nå hen.

hårde, vanskelige.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

betingelse, vilkår.

vælge.

bikube, bistade.

bikube, bistade.

dvs. monne, må.

bor.

synges.

bikube, bistade.

dødsleje; ligkiste.

falder død til jorden.

bikuben, bistadet.

vækker.

besynderligt; særligt.

skjult.

bikube, bistade.

glas.

bor.

bikube, bistade.

således.

det største, fornemste rum i bistadet.

går.

straks.

bikuben, bistadet.

bikuben, bistadet.

d.s.s. sværmning, dvs. når omtrent halvdelen af bierne forlader bistadet for at finde et nyt bo.

således.

også.

dvs. monne, må.

bikuben, bistadet (her i overført betydning).

blomstrende.

her også forunderlig.

blomster.

blomsternes.

bikube, bistade (her i overført betydning).

dvs. monne, måtte.

her også: forunderligt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

dvs. skønt de er døde.

dvs. syntes.

vaklede.

vinteren.

stræber.

nå hen.

for kort.

bo.

kriger.

gå.

kogleri, trolddom.

således.

lærer; giver.

fjer.

fjer.

blomster.

nytte, gavne.

ved midnat.

fjer.

sygdom.

hårde, vanskelige.

bikuben, bistadet (her i overført betydning).

eller.

gå hen.

nå frem.

tale eller synge.

betydningssvagt ord med folkevisepræg; nærmest: jo eller dét.

synge.

lyt (imperativ pluralis).

i sandhed.

vidunderligt, mirakuløst.

da.

endnu.

dvs. celle, rum.

dvs. hal, sal.

dvs. celle, rum.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

dvs. monne, må.

også.

bikube, bistade (her i overført betydning).

tabte.

dvs. monne, må.

fjer.

nå frem.

bikuben, bistadet (her i overført betydning).

anførere; andet ord for bidronninger i ældre biavlerterminologi.

fjer.

i sandhed; sandelig.

muligvis: med omhu, med eftertryk.

besynderligt; særligt.

skjult.

sandhed.

dvs. monne, må.

ordsprog, jf. Mau nr. 785 og Grundtvig 1845, nr. 1901. En viser er en anfører og var et andet ord for bidronning i ældre biavlerterminologi.

således.

bikube, bistade (her i overført betydning).

blomstrende.

her også: forunderlig.

en person fra Lombardiet i Norditalien; her med den yderligere betydning: katolikken.

blomster.

anførere; andet ord for bidronninger i ældre biavlerterminologi.

dvs. monne, måtte.

dvs. monne, måtte.

bogstaver; her Bibelens ord.

anføreres; andet ord for bidronninger i ældre biavlerterminologi.

anførerne; andet ord for bidronninger i ældre biavlerterminologi.

dvs. monne, må.

således.

vaklede.

bedragere, slyngler.

således.

gå.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

stræbe.

kriger, helt. Her sigtes til Martin Luther.

således.

højlagte, dvs. som er begravede i en høj.

her også: forunderlig.

fjer.

ved midnat.

gå.

kriger, helt.

germansk stamme fra omkring 100-tallet f.Kr. til 300 e.Kr. I år 9 vandt de sammen med andre germanske stammer en stor sejr i et oprør mod romerne.

kriger, helt.

krigeren, helten.

fjer.

bikuben, bistadet (her i overført betydning).

anfører; andet ord for bidronning i ældre biavlsterminologi.

ordsprog, jf. Mau nr. 785 og Grundtvig 1845, nr. 1901. En viser er en anfører og var et andet ord for bidronning i ældre biavlsterminologi.

endnu.

dvs. pintes.

også.

også.

stræber, higer.

således.

dvs. monne, må.

således.

sømmer det sig; tilkommer det.

dvs. soleklare syn, erkendelse.

går ind.

gik (præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

dvs. hvor ruderne er blevet matte eller brune af solens lys.

gået.

fylgte, spartlede.

udfyldning af huller, spartling.

bemærk (imperativ pluralis).

endnu.

opkastet (sit eget).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

således.

gik hen (ginge er præteritum pluralis af gange, en sideform til gå).

bemærk (imperativ pluralis).

betydningsvagt ord med folkevisopræg.

i sandhed, sandelig.

muligvis: med omhu, med eftertryk.

besynderligt; særligt.

skjult.

sandhed.

dvs. monne, må.

ordsprog, jf. Mau nr. 785 og Grundtvig 1845, nr. 1901. En viser er en anfører og var et andet ord for bidronning i ældre biavlsterminologi.

helt (eller kriger).

At røre tungen betyder at synge eller tale.

helte, krigere.

vaklede.

Anvendt litteratur

- *Danske Folkebøger fra 16. og 17. Århundrede*, 1-14 (1915-1936) udg. J.P. Jacobsen, Jørgen Olrik og R. Paulli. København
- Grundtvig, Svend (1944-1948) *Danske Folkesagn 1839-83*, udg. Hans Ellekilde. København
- Helms, H. Jørgen (1917) *Valkendorfs Kollegiums Historie. Fra dets Oprettelse 1588 og indtil 1865*. København
- Holberg, Ludvig (2015) *Almindelig Kirke-Historie [1738]*, udg. Eiliv Vinje og Nina Marie Evensen i: *Ludvig Holbergs Skrifter*. København & Bergen
- *Islændingsagaerne. Samtlige sagaer og niogfyrre totter*, 1-5 (2014), red. Annette Lassen. København
- *Jon Præst. Presbyter Johannes' brev til Emanuell Komnenos. Synoptisk udgivet på latin, dansk og svensk*, (1978), udg. Allan Karker. København
- *Kristni-Saga, sive Historia Religionis Christianæ in Islandiam introductæ* (1773), udg. Hannes Finnsson m.fl. København
- Lyschander, C.C. (1989) *Danske Kongers Slectebog [1622] i: C.C. Lyschander's Digtning 1579-1623*, udg. Flemming Lundgreen-Nielsen og Erik Petersen. København
- Lætus, Erasmus (1992) *Erasmus Lætus' skrift om Christian IVs fødsel og dåb (1577)*, udg. Karen Skovgaard-Petersen og Peter Zeeberg. København
- Rørdam, H.F. (1905-1907) "Dr. Morten Børups Vers om de danske Stiftsstæder" i: *Kirkehistoriske Samlinger*, 5. række, bind 3. København, s. 1-13
- Suhm, P.F. (1776) *Historien af Danmark, Norge og Holsten udi tvende Udtog til den studerende Ungdoms Bedste*. København